

Nepriznavanje Kosova kao prioritet srpske vanjske politike

Ćorić, Anto

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:479045>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-19**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Prijediplomski studij politologije
Akademska 2023./2024. godina

ZAVRŠNI RAD

Nepriznavanje Kosova kao prioritet srpske vanjske politike

MENTOR: prof. dr. sc. Dejan Jović

STUDENT: Anto Ćorić

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJESNI PREGLED; RAT NA KOSOVU, INTERVENCIJA NATO SAVEZA 1999. GODINE I PROGLAŠENJE NEOVISNOSTI KOSOVA.....	2
3. TERITORIJALNI INTEGRITET ILI PRAVO NARODA NA SAMOODREĐENJE; RAZLOZI SRPSKOG NEPRIZNAVANJA KOSOVA	3
4. POTPISANI SPORAZUMI IZMEĐU SRBIJE I KOSOVA; BRISELSKI, WASHINGTONSKI I OHRIDSKI SPORAZUM	5
4.1. BRISELSKI SPORAZUM	5
4.2. WASHINGTONSKI SPORAZUMI	6
4.3. OHRIDSKI SPORAZUM	8
5. SRPSKO-RUSKI ODNOSI KAO OBLIK BLOKIRANJA PRIZNAVANJA KOSOVA	9
6. (NE)ULAZAK KOSOVA U MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE KAO CILJ SRPSKE VANJSKE POLITIKE	10
7. ZAKLJUČAK	12
8. LITERATURA.....	13

Sažetak: Republika Srbija kao svaka suverena država sama određuje svoju vanjsku politiku na način na koji smatra ispravnim. Trenutno je glavna tema njezine vanjske politike Kosovo i njegov status u međunarodnim odnosima. Davanje primata teritorijalnom integritetu Republike Srbije ili pravu na samoopredjeljenje naroda na Kosovu otvorilo je brojna pitanja u međunarodnim odnosima na koja ni veliki akteri poput Europske unije ne znaju sa sigurnošću odgovoriti. Iako se čini da ne surađuju i da nikakvih dogovora nema mora se istaknuti činjenica da je određen napredak u odnosima ostvaren. Postoji niz potpisanih sporazuma u kojima su navedeni regulatorni okviri pomoći kojih će doći do poboljšanja odnosa između dviju sukobljenih strana. No, realnost situacije jest da ne postoji mogućnost rješavanja sporova između Republike Srbije i Kosovo na način da budu prepušteni sami sebi jer u toj situaciji poboljšanja odnosa neće biti. Glavni akteri u rješavanju sporova s vremenom su se mijenjali i pokazivali neuspješnost (Ujedinjeni Narodi, Europska unija, Sjedinjene Američke Države) te se povremeno vraćali kada bi osjetili priliku da riješe što veći broj problema. Iako su se u određenim trenucima pokazali neuspješnima ipak će posredovanje „treće strane“ biti potrebno kako bi ishod za dvije sukobljene strane bio što pravedniji.

Ključne riječi: Europska unija, Kosovo, neovisnost, Republika Srbija, Ujedinjeni Narodi, vanjska politika

1. UVOD

Odnos snaga i moći u svijetu se u posljednjih trideset godina znatno promijenio što je dovelo do ogromnih promjena u polju međunarodnih odnosa. Raspad Sovjetskog Saveza, širenje Sjevernoatlantskog saveza (u daljnjem tekstu: NATO savez) na istok Europe, širenje i jačanje uloge Europske unije (u daljnjem tekstu: EU) kako u Europi tako i u svijetu, jačanje pojedinih država kao što su Narodna Republika Kina (u daljnjem tekstu: NR Kina), Ruska Federacija, Brazil itd., pojavljivanje i jačanje raznih terorističkih skupina i organizacija je obilježilo posljednjih trideset godina međunarodne politike. Nagle promjene u međunarodnim odnosima dovele su do promjene vanjske politike Republike Srbije koja se kada promatramo iz današnje perspektive pokazala nekonzistentnom po pitanju europskih integracija. Ta nekonzistentnost proizlazi iz činjenice da se promjenom vlasti u Srbiji znala mijenjati i vanjska politika. U ovom radu nastojat će se dati povijesni pregled srpsko-kosovskih odnosa i analiza politike Republike Srbije prema Kosovu i trenutne situacije između vlasti u Beogradu i Prištini. No, iako se pristup Republike Srbije pokazao nekonzistentnim u pogledu europskih integracija valja naglasiti da je po pitanju rješavanja spora oko Kosova ostao nepromijenjen. Režim Slobodana Miloševića koji je obilježio 1990-e godine pokazao je veliku dozu animoziteta i odbijanja prevelike suradnje sa zapadnim svijetom i prihvaćanja tzv. europskih vrijednosti (rijedak primjer njegove suradnje sa zapadom bio je 1995. g. u Daytonu i Parizu što je kasnije dovelo do potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma). Nakon smjene vlasti 2000. g. Republika Srbija je nastojala promijeniti politiku i više se okrenuti prema europskim integracijama jer je bilo jasno da se većina zemalja Srednje, Istočne i Jugoistočne Europe nakon pada komunizma okreće prema „zapadnom svijetu“ i Europskoj uniji. Vanjska politika Savezne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: SR Jugoslavija) nakon dolaska Vojislava Koštunice na mjesto predsjednika i Zorana Đinđića na mjesto premijera Republike Srbije početkom 2000-tih krenula je u drugačijem smjeru, bazirala se na europskim integracijama te na ostvarivanju dobrosusjedskih odnosa pri čemu su nakon 2008. g. ti procesi pali u drugi plan zbog samoproglasa neovisnosti Kosova (Fond ISAC, 2013: 11-12). Proglašenje neovisnosti jedne autonomne pokrajine pokazalo je kako je Republika Srbija izgubila potpunu kontrolu nad svojim teritorijem, ali to je ujedno i pokazalo nacionalni konsenzus glavnih političkih aktera oko pitanja neovisnosti Kosova.

2. POVIJESNI PREGLED; RAT NA KOSOVU, INTERVENCIJA NATO SAVEZA 1999. GODINE I PROGLAŠENJE NEOVISNOSTI KOSOVA

Nakon raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (u daljnjem tekstu: SFRJ) nastalo je pet neovisnih država. No, kada je Crna Gora proglasila neovisnost 2006. g. govorilo se o nastanku šest neovisnih država, ali valja nadodati da je i Kosovo proglasilo neovisnost 2008. g. tako da je za neke raspadom SFRJ nastalo sedam neovisnih država. No, put ka samostalnosti nije bio lagan i jednostavan s obzirom na to da nije postojao konsenzus između naroda i republika oko toga kako bi ta dezintegracija izgledala. U drugoj polovici 1995. g. rat u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini je službeno završen što je označilo kraj krvoproliću koje je počelo 1991./1992. g. Par mjeseci nakon toga na području Srbije, točnije na Kosovu pojavljuje se nezadovoljstvo među tamošnjim albanskim stanovništvom koje traži neovisnost od SR Jugoslavije. Pobuna i protivljenje albanskog stanovništva prema vlasti u Beogradu kulminirala je nakon što je 1989. g. Kosovu suspendiran status autonomne pokrajine i nakon toga stanovništvo je od strane vlasti u Beogradu bilo izloženo sve većoj diskriminaciji koja se provodila na razne načine; ukinut je albanski jezik kao službeni, uskraćivano je obrazovanje albanskom stanovništvu i bilo je prisutno masovno otpuštanje Albanaca bez opravdanja iz javnog sektora itd. (Mueller, 2011: 7). U prosincu 1993. g. osnovana je Oslobodilačka vojska Kosova (OVK) koja u periodu do 1996. g. nije bila pretjerano aktivna s obzirom na to da su bili brojčano mali (oko 150 odraslih muškaraca). Ubrzo nakon pobune 1996. g. Oslobodilačka vojska Kosova je krenula s napadima na srpske policajce i ljude koje je smatrala da surađuju sa Srbima (Judah, 2008: 79). U periodu od 1997. g. do ožujka 1999. g. dok su trajali sukobi između albanskih i srpskih snaga dolazile su brojne diplomatske misije kojima je cilj bio da osiguraju mir između zaraćenih strana. No, iako su brojni bili neuspješni u svojim mirovnim nastojanjima očekivalo se da će doći do nekog napretka u zaustavljanju rata kada u svibnju 1997. g. kao glavni pregovarač dolazi Richard Holbrooke, američki diplomat koji je bio značajan u donošenju Daytonskog mirovnog sporazuma koji je doveo do prestanka rata na području Bosne i Hercegovine (Judah, 2008: 82). Početkom 1999. g. u dvorcu Rambouillet u Francuskoj sastaju se predstavnici Albanaca i Srba, na tim pregovorima raspravljalo se o budućnosti Kosova. Prema sporazumu iz Rambouilleta srpske i jugoslavenske vojne snage su morale napustiti područje Kosova pri čemu su se smjele zadržati na području granice između Kosova i Srbije, Oslobodilačka vojska Kosova bi se morala razoružati i sigurnost u regiji bi bila zagarantirana prisutnošću NATO saveza. Ovaj inicijalni sporazum nije odmah prihvaćen niti od strane Albanaca niti od strane Slobodana Miloševića. On se protivio pozicioniranju NATO trupa na

području Kosova i mogućnosti da se NATO trupe mogu slobodno kretati na području Savezne Republike Jugoslavije, Albancima je bila sporna točka oko razoružanja Oslobodilačke vojske Kosova. Kada su se pregovarački timovi vratili u Rambouillet 15. ožujka 1999. g. Albanci su bili voljni potpisati sporazum dok su srpski pregovarači došli s novim prijedlogom koji biva odbijen (Judah, 2008: 85-87). S obzirom na to da predsjednik Slobodan Milošević nije bio voljan prihvatiti prijedlog, nekoliko dana nakon toga snage NATO saveza su krenule u bombardiranje SR Jugoslavije. Tijekom bombardiranja srpske snage su nastavile prisilnu deportaciju albanskog stanovništva s područja Kosova te protjerali Albance u susjedne države kao što je Makedonija. Bombardiranje je trajalo od 24. ožujka do 10. lipnja 1999. g., prema procjenama UN-a oko 10 000 ljudi je nastradalo i brojna infrastruktura je narušena. Na dan 10. lipnja 1999. g. Vijeće sigurnosti Ujedinjenih Naroda (u daljnjem tekstu: UN) donijelo je Rezoluciju 1244, prema toj rezoluciji jugoslavenske i srpske snage su se trebale povući s Kosova dok bi njih zamijenile mirovne snage NATO saveza i UN-a. Dio vojnih snaga iz Srbije bi imao priliku vratiti se na baštinske lokacije koje su značajne srpskom narodu (Judah, 2008: 87-91).

U popodnevnim satima 17. veljače 2008. g. Skupština Kosova proglasila je neovisnost od Republike Srbije. Proglašenje neovisnosti je uzrokovalo brojne reakcije širom svijeta koje su bili podijeljene. Sjedinjene Američke Države (u daljnjem tekstu: SAD) i EU su proglašenje neovisnosti doživjele kao uspjeh vlastite diplomacije, ulicama Prištine i drugih gradova na području Kosova pored albanskih i kosovskih zastava vijorile su se mnoge druge poput američke, britanske, francuske, njemačke, talijanske i dr. (Perritt, 2010: 211-213). Dok je slavlje trajalo na području Kosova, u Srbiji je ton bio drugačiji i taj dan će biti obilježen raznim uličnim demonstracijama i napadima na ambasade zapadnih zemalja, isti dan predsjednik Boris Tadić i premijer Vojislav Koštunica obratili su se građanima te su potvrdili da Republika Srbija nikada neće priznati neovisnost Kosova i Metohije. Već sljedeći dan 18. veljače uslijedile su brojne podijeljene reakcije na međunarodnoj sceni, dok su neke države poput Francuske, SAD-a, Ujedinjenog Kraljevstva i Turske žurno priznale neovisnost druge poput Cipra, NR Kine, Rumunjske, Ruske Federacije i Španjolske to su odbile (Perritt, 2010: 217).

3. TERITORIJALNI INTEGRITET ILI PRAVO NARODA NA SAMOODREĐENJE; RAZLOZI SRPSKOG NEPRIZNAVANJA KOSOVA

Vodstvo Republike Srbije je već u veljači 2008. g. dalo do znanja da neovisnost Kosova neće priznati i da to predstavlja kršenje teritorijalnog integriteta jedne suverene europske države. No,

postavlja se pitanje je li u međunarodnim odnosima bitniji teritorijalni integritet Republike Srbije ili pravo na samoopredjeljenje naroda Kosova. Kada se govori o teritorijalnom integritetu država i kako bi se odredio „fiksni“ teritorij određene države, u međunarodnom pravu se koristi načelo *uti possidetis juris*. Prema tom načelu kada će nove države steći neovisnost one će to uraditi s istim granicama koje su imale dok su bile dio države od koje se odcjepljuju (Castellino, 2007: 507-508). Na načelo *uti possidetis juris* se pozvala i Arbitražna komisija u okviru Mirovne konferencije o Jugoslaviji, poznatija kao Badinterova komisija kada se sastala 1991. g., njen glavni cilj bio je riješiti pravna pitanja vezana za raspad SFRJ. Ona je u svom razmatranju i Mišljenju br. 3 pozvala se na gore navedeno načelo kada je primila pitanje od Lorda Carringtona koje je glasilo: „Mogu li se unutarnje granice između Hrvatske i Srbije i između Bosne i Hercegovine i Srbije smatrati granicama u smislu međunarodnog javnog prava?“ (Pellet, 1992: 184). Badinterova komisija je u Mišljenju br. 3 došla do više zaključaka; 1.) sve vanjske granice moraju se poštivati u skladu s načelima u Povelji Ujedinjenih Naroda i u Deklaraciji o načelima međunarodnog prava o prijateljskim odnosima i suradnji među državama, 2.) državne granice između Hrvatske i Srbije, između Bosne i Hercegovine i Srbije i drugih susjednih neovisnih država ne smiju se mijenjati osim sporazumom koji je postignut slobodnom voljom, 3.) osim ako nije dogovoreno drugačije, prijašnje granice postaju granice zaštićene međunarodnim pravom, pri čemu ovaj zaključak proizlazi iz i naglašava načelo *uti possidetis* (Pellet, 1992: 185). Badinterova komisija je ignorirala i odbila zahtjev kosovskih Albanaca za neovisnim i ravnopravnim entitetom u sklopu SFRJ (Abazi, 2004: 16). Razmotri li se mišljenje Badinterove komisije dolazi se do zaključka da su samo Socijalističke Republike koje su činile SFRJ imale pravo na odcjepljenje, s obzirom na to da Kosovo ni u jednom trenutku nije imalo status Republike već Autonomne Pokrajine koja je dio Socijalističke Republike Srbije ono nije imalo pravo na odcjepljenje.

Drugi važan dokument na koji se diplomacija Republike Srbije često poziva je Rezolucija 1244 koju je donijelo Vijeće sigurnosti UN-a 10. lipnja 1999. g. Tom rezolucijom zaustavljen je rat na Kosovu i zagarantirano je slobodno i sigurno vraćanje svih izbjeglica bilo srpskih ili albanskih. No, valja naglasiti da Rezolucija 1244 predstavlja važan dokument u međunarodnom pravu s obzirom na to da je donesen od strane glavne međunarodne organizacije kojoj je cilj održavanje mira i sigurnosti u svijetu. Rezolucija 1244 predstavlja bitan dokument u odnosima između Republike Srbije i Kosova jer su obje strane s tim dokumentom nešto i dobile, iako je Kosovo ostalo de jure dio SR Jugoslavije, ono se de facto promatralo kao da je izvan SR Jugoslavije jer je bilo pod punom kontrolom Kosovara i međunarodnih aktera predvođenih UN-ovim snagama. Kada je Kosovo proglasilo neovisnost Republika Srbija se mogla pozvati na

više dijelova Rezolucije 1244; u preambuli piše „...potvrđujući predanost svih država članica suverenitetu i teritorijalnoj cjelovitosti Savezne Republike Jugoslavije i ostalih država u regiji...“, također u točki 10. jedan dio rečenice glasi da će „narod Kosova moći da uživa bitnu autonomiju u okviru SR Jugoslavije“. Ova rečenica predstavlja bit Rezolucije 1244 za srpsku stranu jer govori da je Kosovo dio SR Jugoslavije odnosno Srbije.

4. POTPISANI SPORAZUMI IZMEĐU SRBIJE I KOSOVA; BRISELSKI, WASHINGTONSKI I OHRIDSKI SPORAZUM

Iako Republika Srbija do danas nije priznala neovisnost Kosova ipak je između dviju strana u posljednjih šesnaest godina potpisano više sporazuma s pomoću kojih se nastoji napraviti napredak u odnosima. Za shvaćanje napretka u odnosima između vlasti u Beogradu i vlasti u Prištini potrebno je izdvojiti tri sporazuma; Briselski (2013. g.), Washingtonski (2020. g.) i Ohridski (2023. g.).

4.1. BRISELSKI SPORAZUM

U godinama nakon što je Kosovo proglasilo neovisnost Republika Srbija je i dalje željno nastavila svoj put europskih integracija, ali je naišla na nove prepreke uzrokovane proglašenjem neovisnosti Kosova. Naime, EU je u tom trenutku tražila normalizaciju odnosa između Beograda i Prištine koja bi bila ostvarena tako da i srpska i kosovska strana odstupe od određenih stavova u korist druge strane kako bi se postigao dogovor. U kolovozu 2011. g. dok je njemačka kancelarka Angela Merkel bila u posjeti Republici Srbiji, iznijela je nova očekivanja koja Srbija treba ispuniti kako bi postala članica EU. U tom trenutku Merkel navodi da je jedan od uvjeta za pristupanje u EU ukidanje srpskih administrativnih institucija koje još uvijek djeluju na sjeveru Kosova i da dopusti EULEX-u¹ da obavlja svoju ulogu na cijelom teritoriju, s obzirom na to da je tada na vlasti bila Demokratska stranka kojoj je jedan od vanjskopolitičkih ciljeva bio ulazak u EU morali su ispregovarati dogovor kako bi napredovali na putu europskih integracija (Mladenović, 2022: 836-837). Prvi sporazum o načelima koji reguliraju normalizaciju odnosa poznatiji kao Briselski sporazum potpisan je nakon deset rundi pregovaranja 19. travnja 2013. g., potpisali su ga tadašnji premijer Republike Srbije Iвица Dačić i premijer Kosova Hashim Thaçi. S ovim sporazumom trebala je biti uspostavljena Zajednica srpskih općina na sjeveru Kosova pri čemu bi se lokalni izbori u tim općinama održavali prema zakonu Kosova. Novoosnovana Zajednica bi trebala osigurati određenu autonomiju srpskom

¹ EULEX - Misija vladavine prava Europske unije na Kosovu

narodu na Kosovu u područjima obrazovanja, zdravstva, gospodarskog razvoja i urbanog i ruralnog planiranja. Za pojedine aktere u Republici Srbiji najkontroverzniji članak će biti članak 14. u kojem je navedeno da nijedna strana neće ometati drugu u napredovanju za članstvom u EU (Mladenović, 2022: 837).

Nedugo nakon potpisivanja, srpske vlasti su kritizirale novopotpisani sporazum pri čemu je od javnosti skrivana činjenica da je potpisivanjem Briselskog sporazuma omogućen napredak ka članstvu u EU. Iako je vlast u Beogradu kritizirala sporazum glavni čelnici u EU su ga hvalili, a Visoka predstavnica Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku Catherine Ashton nazvala je sporazum „korakom bliže Europi za obje strane“ (Mladenović, 2022: 841). Iako upoznati s činjenicom da je već 2008. g. UNMIK² na području Kosova zamijenjen s EULEX-om, u tom trenutku pojedini politički akteri poput Aleksandra Vučića, tadašnjeg potpredsjednika Vlade kritizirali su činjenicu da se prisustvo EU-a u rješavanju sporova između Republike Srbije i Kosova povećava dok se prisustvo UN-a znatno smanjuje, no to je omogućeno rezolucijom UN-a iz 2010. g. kada je Opća skupština konsenzusom prihvatila spremnost EU za olakšavanje dijaloga između dviju strana (Mladenović, 2022: 845). Nakon jedanaest godina od potpisivanja Briselskog sporazuma Zajednica srpskih općina na sjeveru Kosova nije osnovana otpriznavanja te samim time nisu izvršene glavne propisane točke tim sporazumom. Implementacija Briselskog sporazuma s kosovske strane nije bila moguća jer nikada nije ostvaren konsenzus između najvažnijih političkih aktera pri čemu treba naglasiti da trenutni premijer Kosova Albin Kurti ne priznaje potpisani sporazum jer smatra da krši Ustav Kosova.

4.2. WASHINGTONSKI SPORAZUMI

Sporazum o ekonomskoj normalizaciji, poznatiji kao Washingtonski sporazum je drugačiji od ostala dva. Prva razlika se odnosi na činjenicu da je u ovom sporazumu glavni posrednik bio SAD, a ne EU. Druga razlika je sadržajne prirode, a to je da Washingtonski sporazumi predstavljaju sporazume o ekonomskoj suradnji dok se Briselski sporazum više odnosi na političku suradnju. Valja naglasiti još jednu posebnost ovog sporazuma, a to je da su potpisana dva odvojena dokumenta, a ne jedan zajednički u kojem bi se nalazili potpisi predstavnika Republike Srbije i Kosova.

Iako je već od 2010. g. EU preuzela uloga glavnog medijatora u rješavanju sporova između Republike Srbije i Kosova fokus je 2020. g. prebačen na SAD. Jedan od razloga zbog kojih je fokus prebačen na SAD bio je taj što je došlo do zaoštavanja srpsko-kosovskih odnosa 2018.

² UNMIK – Misija Ujedinjenih Naroda na Kosovu

g. kada je Kosovo nametnulo carine na robu iz Republike Srbije (Muharremi, 2021: 1-2). Nova administracija pod vodstvom Donalda Trampa je početkom listopada 2019. g. postavila tadašnjeg veleposlanika u Njemačkoj Richarda Grenella na mjesto posebnog izaslanika za pregovore između Republike Srbije i Kosova (n1info.ba, 2024). Grenell je nakon nekoliko mjeseci potvrdio da su SAD i EU „podijelile zadaće“ u vezi rješavanja sporova između Republike Srbije i Kosova, time je želio staviti do znanja da će se SAD baviti ekonomskim, a EU političkim pitanjima (balkaninsight.com, 2020). Washingtonski sporazumi potpisani su 4. rujna 2020. g. u Bijeloj kući, potpisnici su mu bili predsjednik Republike Srbije Aleksandar Vučić i premijer Kosova Avdullah Hoti pri čemu su sporazumi potpisani od strane predsjednika SAD-a Donalda Trampa. Nakon potpisivanja sporazuma, predsjednik Aleksandar Vučić naglasio je da se ne radi o trilateralnom sporazumu već o sporazumu između Republike Srbije i SAD-a (predsednik.rs, 2024). Obje strane potpisale su slične, ali odvojene dokumente što je u određenim akademskim i političkim krugovima u Republici Srbiji i Kosovu izazvalo reakcije. Naime, u sporazumima su navedeni široki setovi obveza koje je bilo potrebno za ispuniti, određeni dijelovi se odnose na 5G tehnologiju, vjerske slobode i prava LGBT osoba (Pavlović i Milutinović, 2020: 32). Iako su potpisani dokumenti za Republiku Srbiju i Kosovo formulacijom i sadržajem isti, postoji znatna razlika u članku 16. koji se referira na odnose s Državom Izrael pri čemu je u verziji sporazuma koju je potpisao Aleksandar Vučić navedeno da će Republika Srbija otvoriti ured Gospodarske komore u Jeruzalemu i premjestiti svoje veleposlanstvo iz Tel Aviva u Jeruzalem što će je učiniti prvom europskom državom koja će to napraviti. Članak 16. u verziji sporazuma koju je potpisao Avdullah Hoti propisuje da će Kosovo priznati Državu Izrael i otvoriti svoje veleposlanstvo u Jeruzalemu (Pavlović i Milutinović, 2020: 35).

Washingtonski sporazum kao takav propisuje da će obje strane:

- provesti Sporazum o autocesti Beograd-Priština koji je potpisan u veljači 2020. g. u kojima je glavni posrednik bio SAD,
- početi suradnju s američkom Međunarodnom razvojnom financijskom korporacijom (engl. *U.S. International Development Finance Corporation*),
- početi suradnju s američkom *Export-Import* bankom radi financiranja infrastrukturnih projekata
- staviti u funkciju granični prijelaz Merdare,
- omogućiti pridruživanje zoni Mini Schengen (Otvoreni Balkan),
- međusobno priznavanje diploma i stručnih svjedodžbi,

- u suradnji s Ministarstvom energetike SAD-a pripremiti studiju izvodljivosti za zajedničko korištenje Gazivodskog jezera,
- povećati napore za pronalaskom nestalih osoba tijekom rata na Kosovu (Muharremi, 2021: 2-3).

Washingtonskim sporazumom Kosovo je jednostrano pristalo staviti jednogodišnji moratorij na traženje članstva u međunarodnim organizacijama, dok je Republika Srbija zasebno pristala na jednogodišnji moratorij na kampanju povlačenja priznanja Kosova kao neovisne države (Pavlović i Milutinović, 2020: 35). Nakon dolaska na vlast Joe Bidena na mjesto predsjednika SAD-a 2021. g. situacija se malo mijenja. Iako su se Washingtonskim sporazumom izbjegnula kontroverzna pitanja poput međusobnog priznanja, s novom administracijom nastojalo se odvesti pregovore u smjeru međusobnog priznanja. U međuvremenu je državni tajnik Antony Blinken potvrdio da će Washingtonski sporazum ostati na snazi sve dok ne dođe do promjene u budućnosti (Muharremi, 2021: 5).

4.3. OHRIDSKI SPORAZUM

Sporazum o putu ka normalizaciji odnosa između Kosova i Srbije poznatiji kao i Ohridski sporazum predstavlja posljednji „napredak“ u procesu normalizacije. Inicijalno poznat kao „francusko-njemački prijedlog“ kojeg su u rujnu 2022. g. u obliku pisma poslali francuski predsjednik Emmanuel Macron i njemački kancelar Olaf Scholz predstavnicima Republike Srbije i Kosova. Poslani prijedlog predviđa normalizaciju odnosa između Republike Srbije i Kosova pri čemu se kao putokaz u pisanju ovog prijedloga koristio Temeljni ugovor iz 1972. g. prema kojemu su tadašnje Savezna Republika Njemačka i Demokratska Republika Njemačka de facto priznale jedna drugu, ali formalni diplomatski odnosi nikada nisu uspostavljeni (Kreft, 2023: 175). Sve članice EU su prihvatile francusko-njemački prijedlog kao službeni prijedlog i stav EU. Republika Srbija bi ovim sporazumom priznala određena obilježja neovisnosti Kosova kao što su automobilske tablice dok se od Kosova traži da ispuni ono što je obećalo već Briselskim sporazumom iz 2013. g., a to je formiranje Zajednice srpskih općina na sjeveru Kosova, također bi se formalno utvrdio status Srpske pravoslavne crkve (Kreft, 2023: 175-176).

Dana 27. veljače 2023. g. na sastanku u Bruxellesu predsjednik Republike Srbije Aleksandar Vučić i premijer Kosova složili su se s prijedlogom sporazuma. Sastanku su prisustvovali visoki predstavnik Unije za vanjske poslove i sigurnosnu politiku Josep Borrell i posebni predstavnik Europske unije za dijalog Beograda i Prištine Miroslav Lajčák (Kreft, 2023: 176). Posebnost Ohridskog sporazuma očituje se u činjenici da je on verbalno prihvaćen, ali još uvijek nije

službeno potpisan. Naime, srpska strana zahtijeva da se prvo osnuje Zajednica srpskih općina na sjeveru Kosova dok kosovski predstavnici to odbijaju jer smatraju da će to narušiti stabilnost zemlje. Mjesec dana nakon predstavnici Republike Srbije, Kosova i EU su se ponovno sastali, ovaj put u Ohridu očekujući konkretnija rješenja i dogovore. S obzirom na to da su u veljači obje strane pristale na sami sporazum, sastanak u Ohridu je služio kako bi se konkretizirali datumi i rokovi ispunjavanja uvjeta. Iako su se predsjednik Republike Srbije i premijer Kosova složili oko prijedloga sporazuma, trenutno najveći problem predstavlja implementacija samog sporazuma (Kreft, 2023: 177).

5. SRPSKO-RUSKI ODNOSI KAO OBLIK BLOKIRANJA PRIZNAVANJA KOSOVA

Predsjednik Boris Tadić 2009. g. izjavio je da srpska vanjska politika ima četiri stuba i to su: EU, SAD, Ruska Federacija i NR Kina te da će to biti osnovna doktrina vanjske politike. No, već u tom trenutku Kosovo je proglasilo neovisnost i od ta četiri „stuba“ dva su podržavala neovisnost Kosova iako valja naglasiti da nisu sve članice EU priznale neovisnost (Cipar, Grčka, Rumunjska, Slovačka, Španjolska) dok ostala dva (Ruska Federacija i NR Kina) nisu to učinila do danas. U posljednjih 25 godina srpsko-ruski odnosi su znatno napredovali pri čemu se za početak jako dobrih odnosa može uzeti rat na Kosovu. U tom trenutku Ruska Federacija je smatrala da je Kosovo pitanje unutarnje politike pri čemu su naglašavali da se ne smije ugroziti suverenitet Srbije nad Kosovom (Hughes, 2013: 998). Nedugo nakon što su NATO snage krenule u bombardiranje SR Jugoslavije ruska Duma je izglasala rezoluciju kojom je osudila bombardiranje. U međuvremenu je Savezna skupština SR Jugoslavije zatražila priključivanje SR Jugoslavije u Savez Rusije i Bjelorusije (engl. *Union State of Russia and Belarus/Russia-Belarus Union*)³, no ruska Duma je većinom glasova odbila taj zahtjev (Hughes, 2013: 994). Kada se govori o ruskoj vanjskoj politici, predsjednik Ruske Federacije Vladimir Putin smatra pitanje Kosova izrazito bitnim u međunarodnim odnosima. Prilikom zajedničkog sastanka s ministrom vanjskih poslova Sergejom Lavrovom 2006. g., Vladimir Putin je istaknuo važnost kosovskog pitanja i kako se ne trebaju zanemarivati stavovi Ruske Federacije. Na tom sastanku ministar Lavrov istaknuo je četiri ključna prioriteta u međunarodnim odnosima; Afganistan i talibanska prijetnja, usporeni mirovni proces na području Bliskog istoka, nuklearni program Irana i konačni status Kosova. U tom trenutku ministar Lavrov je naglašavao da je Afganistan od temeljne važnosti za međunarodne odnose

³ Savez Rusije i Bjelorusije – nadsocijalna unija Ruske Federacije i Bjelorusije kojoj je u cilju poboljšanje odnosa u ekonomskoj i obrambenoj politici.

dok je predsjednik Putin bio drugačijeg stava pri čemu je davao primat kosovskom pitanju u odnosu na Afganistan (Hughes, 2013: 994). Pred proglašenje neovisnosti Kosova u siječnju 2008. g. predsjednik Boris Tadić i premijer Vojislav Koštunica otputovali su u Moskvu kako bi se potpisao veliki međudržavni sporazum o energetske suradnji. Nakon što je Kosovo proglasilo neovisnost Ruska Federacija se nastojala što više strateški približiti Republici Srbiji. Nekoliko mjeseci nakon što su zemlje EU i SAD priznale Kosovo, Ruska Federacija je organizirala invaziju na Gruziju time pomažući secesionističkim skupinama koje su proglasile neovisnost Abhazije i Južne Osetije. Predsjednik Dmitrij Medvjedev i premijer⁴ Vladimir Putin smatrali su da je stav i interes Ruske Federacije zanemaren po pitanju Kosova te su na ovaj način htjeli revanširati SAD-u i EU time im pokazujući kako izgleda kada se jednostrano proglasi neovisnost (Kreft, 2013: 1010-1012). S obzirom na to da Ruska Federacija predstavlja jedan od stubova srpske vanjske politike koji ne podržava neovisnost Kosova valja naglasiti da je to jedan od razloga zašto se u srpskoj javnosti Rusi percipiraju kao bratska i prijateljski nastrojena nacija. Kada se govori o pitanju neovisnosti Kosova u međunarodnim odnosima, Republika Srbija itekako ima koristi od Ruske Federacije i u cilju joj je održavanje vrlo dobrih odnosa. Naime, Ruska Federacija je stalna članica Vijeća sigurnosti UN-a što znači da ima pravo korištenja veta na sve bitne odluke koje se donose pa tako i na pristupanje Kosova u UN kao punopravne članice. Članstvo u UN bi de facto označilo priznanje Kosova kao neovisne države, a ne kao dio Republike Srbije. No, tu veliku ulogu nema samo Ruska Federacija već i druge članice UN-a. Naime, već 2019. g. prema riječima tadašnjeg ministra vanjskih poslova Republike Srbije Ivice Dačića petnaest zemalja je povuklo priznavanje čime je broj država koji priznaju Kosovo pao ispod broja 100 (euractiv.com, 2019).

6. (NE)ULAZAK KOSOVA U MEĐUNARODNE ORGANIZACIJE KAO CILJ SRPSKE VANJSKE POLITIKE

Nakon što je parlament Kosova proglasio neovisnost od Republike Srbije 2008. g. politički vrh si je zacrtao dva vanjskopolitička cilja: priznanje Kosova kao neovisne države od strane međunarodne zajednice i ulazak u međunarodne organizacije. No, kada se analizira proteklih šesnaest godina vanjske politike i diplomacije Kosova može se reći da su bili djelomično

⁴ Vladimiru Putinu je drugi predsjednički mandat istekao u svibnju 2008. g. pri čemu ga nasljeđuje Dmitrij Medvjedev koji ga imenuje na mjesto premijera ubrzo nakon toga.

uspješni s obzirom na to da su priznati kao neovisna država od oko polovice članica UN-a i primljeni su u neke međunarodne organizacije.

Kosovo je do danas uspjelo postati članica nekoliko poznatih i bitnih međunarodnih organizacija kao što su: Međunarodni monetarni fond, Svjetska banka, Europska banka za obnovu i razvoj, Svjetska carinska organizacija, Stalni arbitražni sud, Venecijanska komisija⁵. Također, Kosovo je uspjelo postati punopravni član svjetskih sportskih organizacija kao što su FIFA, UEFA i Međunarodni olimpijski odbor (Fetahu, 2022: 8). Iako se Kosovo u svojim prvim deset godina „samostalnosti“ izborilo da postane dio određenih međunarodnih organizacija do promjene dolazi 2020. g. i potpisivanjem Washingtonskog sporazuma. Navedenim sporazumom Kosovo je pristalo na jednogodišnji moratorij na traženje članstvu u bilo kojoj međunarodnoj organizaciji dok je Republika Srbija pristala da u periodu od narednih godinu dana neće voditi kampanju za otpriznavanje Kosova kao neovisne države. Opozicija u kosovskom parlamentu žestoko je kritizirala tadašnjeg premijera Avdullaha Hotija i smatrali su da je to kršenje Ustava Kosova. Ipak, sporazum je potpisan te su obje strane obećale ispuniti svoje zadatke. Vjeruje se da predstavnici Republike Srbije nisu održali obećanje te da su nastavili svoju kampanju za otpriznavanje Kosova (Fetahu, 2022: 5-6). Politički vrh smatra da posao još nije završen te da im je prioritet da Kosovo postane punopravna članica UN-a, EU i NATO saveza. Iako su ove tri navedene organizacije prioritet kosovske vanjske politike mora se istaknuti da ne postoji realni scenarij da u skorijoj budućnosti Kosovo postane članica bilo koje od ovih organizacija iz mnogo razloga, jedan od kojih je činjenica da sve veći broj država povlači priznanje Kosova. Predsjednik Republike Srbije Aleksandar Vučić je u siječnju 2023. g. informirao javnost da samo 84 države priznaju neovisnost Kosova dok 106 ne priznaje pri čemu je nadodao da još tri države nemaju službeni stav (balkaninsight.com, 2023). Ako se navedena tvrdnja predsjednika Vučića uzme kao točna dolazi se do zaključka da 56,4 % država članica UN-a ne priznaje neovisnost Kosova. Zadnja država koja je priznala neovisnost Kosova bila je Izrael 2021. g., tri godine nakon toga nijedna država nije priznala neovisnost Kosova. Jedan od zaključaka ovakvog ishoda događaja može biti da se vanjska politika Republike Srbije pokazala uspješnom s obzirom na to da im je prioritet nepriznavanje Kosova dok drugi zaključak ovakvog ishoda događaja može biti činjenica da je nakon 2021. g. Kosovo izgubilo fokus u međunarodnim odnosima zbog mnogih razloga: Covid-19, rat u Ukrajini, izraelsko-palestinski rat i dr.

⁵ Savjetodavno tijelo Vijeća Europe

7. ZAKLJUČAK

Odnosi između Republike Srbije i Kosova su uvijek bila obilježeni prisutnošću velike doze antagonizma prema drugoj strani. Tijekom posljednjih dvadeset godina nudila su se mnoga rješenja od raznih aktera kako riješiti kriznu situaciju, no u skorijoj budućnosti se ne nazire pretjerana normalizacija odnosa. Republika Srbija smatra da se 2008. g. desila ogromna nepravda prema njima te da im je činom priznavanja dijela njenog teritorija kao neovisne države ugrožen njen teritorijalni integritet. Uz nepriznavanje Kosova Republika Srbija ima još neke prioritete u vanjskoj politici jedan od kojih je ulazak u EU. Iako je EU trenutno glavni medijator u rješavanju sporova i ona i njezine članice traže ispunjavanje određenih uvjeta i kriterija kako bi Republika Srbija postala punopravna članica. Za EU neće biti dosta samo da se prizna Kosovo zato što se moraju ispuniti i ostali uvjeti koji se tiču poštivanja ljudskih prava, vladavine prava, suzbijanja korupcije, također, autoritarnost Vučićevog režima i problemi s pojedinim članicama EU kao što je npr. Republika Hrvatska ugrožavaju daljnji napredak. Odnosi sa zapadnim zemljama pogoršali su se nakon 2022. g. i početka rusko-ukrajinskog rata jer se Republika Srbija opredijelila za politiku neutralnosti i zbog činjenice da do danas nije uvela nikakve sankcije Ruskoj Federaciji, time se povećava neusklađenost vanjskih politika Republike Srbije i EU, a usklađivanje vanjskih politika predstavlja jedan od uvjeta za članstvom u EU. Ono što također šteti Republici Srbiji jest podržavanje autokrata širom svijeta kao što su Vladimir Putin, Xi Jinping i Aleksandar Lukašenko s kojima EU nije u najboljim odnosima.

Postavlja se pitanje hoće li ikada Republika Srbija priznati neovisnost Kosova. Povijest pokazuje da iako su se smjene vlasti događale to nije označilo promjenu stajališta prema kosovskom pitanju. U posljednjih 25 godina Republika Srbija je održala isti stav po pitanju priznavanja Kosova i iako su na vlasti bili socijalisti, liberali, nacionalisti i konzervativci koji se nisu mogli složiti oko drugih unutarnjih pitanja, pitanje Kosova im je predstavljalo jednu zajedničku točku oko koje se slažu. Rijetki su političari u Republici Srbiji koji zagovaraju priznavanje Kosova kao neovisne države, najpoznatiji su Nenad Čanak iz Lige socijaldemokrata Vojvodine i Čedomir Jovanović iz Liberalno-demokratske stranke, ali oni i njihove političke stranke su se pokazale nebitne za politički život Republike Srbije ponajprije jer građani ne žele da glasaju za političke opcije i političare koji priznaju neovisnost Kosova smatrajući ih izdajnicima srpskog naroda.

Postoje i neka ustavnopravna pitanja oko priznavanja Kosova od strane Republike Srbije: npr. ako predsjednik/ca Republike Srbije tijekom svog mandata prizna neovisnost Kosova, to se

može protumačiti kao kršenje Ustava Republike Srbije s obzirom da on/ona tijekom predsjedničke zakletve izgovara sljedeće riječi: „*Zaklinjem se da ću sve svoje snage posvetiti očuvanju suverenosti i celine teritorije Republike Srbije, uključujući i Kosovo i Metohiju kao njen sastavni deo, kao i ostvarivanju ljudskih i manjinskih prava i sloboda, poštovanju i odbrani Ustava i zakona, očuvanju mira i blagostanja svih građana Republike Srbije i da ću savesno i odgovorno ispunjavati sve svoje dužnosti*“ (čl. 114., Ustav Republike Srbije).

Ako se Republika Srbija odluči da prizna neovisnost Kosova to bi moglo dovesti do velikih nemira i političke krize u cijeloj regiji. S obzirom na to da velika većina građana ne želi da podrži ikakvo priznavanje ne postoji realna situacija da se ubrzo to napravi. Političkim vrhom danas dominira predsjednik Republike Srbije Aleksandar Vučić koji se može pronaći u nezgodnoj situaciji, naime s jedne strane ako prizna neovisnost Kosova riskirat će i ugroziti svoju poziciju moći i vladajuća Srpska napredna stranka će biti promatrana kao izdajnička stranka koja je dopustila Kosovarima i zapadnom svijetu da rade što žele, dok s druge strane ako ne prizna neovisnost Kosova Republika Srbija se može naći u situaciji koja će dovesti do sve veće izoliranosti u europskoj politici. Iako Republika Srbija ima partnere s istoka to im ne može nužno biti utješna činjenica jer im glavnina uvoza i izvoza ovisi o zapadnim zemljama. Rješavanje kosovskog pitanja predstavlja najveće pitanje srpske državnosti u 21. stoljeću te je potrebna koordinacija svih političkih aktera u Republici Srbiji kako bi se dala što jasnija pozicija.

8. LITERATURA

Abazi, Erika (2004) The Role of International Community in Conflict Situation. Which Way Forwards?. The Case of the Kosovo/a Conflict. *Balkanologie. Revue d'études pluridisciplinaires*, 8(1): 9-31.

Castellino, Joshua (2007) Territorial integrity and the right to self-determination: an examination of the conceptual tools. *Brook. Journal of International Law*, 33 (2): 503-568.

Fetahu, Arbër (2022) Kosovo's Membership into International Organizations after the Expiration of the Moratorium: opportunities, challenges and the road ahead. (https://www.legalpoliticalstudies.org/wpcontent/uploads/2022/08/GLPSPolicyAnalysis_Kosovos-Membership-into-IOs-after-the-Expiration-of-the-Moratorium.pdf) Pristupljeno 26. lipnja 2024. g.

Fond, I. S. A. C. (2013) „Od četiri stuba spoljne politike do evropskih integracija: postoji li volja za strateško usmerenje spoljne politike Srbije “. ISAC Fond, Centar za međunarodne i bezbednosne poslove, Beograd. (https://www.isac-fund.org/download/Od_cetiri_stuba_spoljne_politike_do_evropskih_integracija.pdf)

Pristupljeno 19. lipnja 2024. g.

Hughes, James (2013) Russia and the secession of Kosovo: Power, norms and the failure of multilateralism. *Europe-Asia Studies*, 65(5): 992-1016.

Judah, Tim (2008) *Kosovo: What everyone needs to know*. Oxford University Press.

Kreft, Heinrich (2023) The Franco-German Proposal to Normalise Relations between Serbia and Kosovo: A Historic Opportunity to Unblock the EU Accession Perspective for the Entire Western Balkans. *Foreign Policy Review* 16(1): 173-183.

Mladenović, Nikola (2022) The 2013 Brussels Agreement and the Political Discourse of the Serbian Leadership: Pro-EU Adaptation with Anti-EU Rhetoric. *Europe-Asia Studies*, 74(5): 832-856.

Mueller, J. A. (2011) International Norms as Weapons of War: The Kosovo Liberation Army, 1996-1999, A Preliminary Discourse Analysis. U American Political Science Association 2011 Annual Meeting Paper. City University of New York: 1-51.

Muharremi, Robert (2021) The “Washington Agreement” Between Kosovo and Serbia. U *American Society of International Law*, 25(4): 1-7.

Pavlović, Jovica, Milutinović, Irina (2022) Serbia and Kosovo between secession and normalisation: exploring media discourses on the Washington Agreement (2020). *Political perspectives: journal for political research*, 12(2): 31-56.

Pellet, Alain (1992) The opinions of the Badinter Arbitration Committee: a second breath for the self-determination of peoples. *European Journal of International Law*, 3: 178-185.

Perritt, Henry (2010) *The road to independence for Kosovo: a chronicle of the Ahtisaari plan*. Cambridge University Press, New York.

Ustav Republike Srbije

<https://balkaninsight.com/2020/06/19/grenell-us-to-lead-first-part-of-serbia-kosovo-talks/>

Pristupljeno 23. lipnja 2024. g.

<https://balkaninsight.com/2023/01/05/serbian-president-claims-nine-more-kosovo-recognition-withdrawals/> Pristupljeno 26. lipnja 2024. g.

<https://n1info.ba/english/news/a382059-trump-appoints-us-ambassador-to-germany-as-special-envoy-for-serbia-kosovo-talks/> Pristupljeno 23. lipnja 2024. g.

<https://www.euractiv.com/section/enlargement/news/15-countries-and-counting-revoke-recognition-of-kosovo-serbia-says/> Pristupljeno 1. srpnja 2024. g.

<https://www.predsednik.rs/en/press-center/news/agreement-on-normalisation-of-economic-relations-signed-in-washington> Pristupljeno 24. lipnja 2024. g.